

«El Tirant no era un 'donjuan'»

Curt Wittlin (Reinach, Aargau, 1941), professor. Especialista en la traducció de textos medievals catalans i excel·lent coneixedor de les friccions socials de les llengües.

M. Alberola

Habitualment, senyor Wittlin, vostè ha realitzat viatges a València, des de Canadà, a fi de documentar-se en els seus estudis. Concretament, ¿què hi busca?

—Sí, cada any faig un viatge a Barcelona i València per fer investigació i veure manuscrits i incunables. Essencialment, textos medievals, dels segles XIV i XV. Ara estic estudiant traduccions: del llatí al català, del francès al català, del provençal al català i, en alguna ocasió, del castellà al valencià, com és el cas de Bernardí de Valmanya, que té tres traduccions d'aquestes. L'estudi, l'estic fent des del punt de vista lingüístic, per saber quins mots tria el traductor a canvi dels mots de la llengua original.

—Amb els resultats del seu estudi deu voler fer un llibre, m'imagino.

—Sí, sí. El llibre que estic preparant és un inventari de tots els grups de sinònims, expressions binominals o multinominals, ja que moltes vegades el traductor no sabia quin mot català convenia i en posava dos o tres, i amb el temps s'han tornat fórmules. Entre el final del XIV i principi del XV hi ha una quantitat enorme d'aquestes expressions... Després, hi ha autors que diuen que no cal posar dos mots si n'hi ha un. Canals, per exemple, ja diu que no cal dir *amor* i *caritat* perquè amor i caritat no són la mateixa cosa, però la gent no li feia cas i a finals del XV encara trobem la fórmula. Eren paraules que cent anys abans eren sinònimes, però després hi ha una separació semàntica que fa que la llengua sigui més moderna.

—¿Eren conscients els nostres clàssics de l'antinòmia?

—No eren conscients que hi havia una diferència, que potser els teòlegs sí que feien, però al públic en general tant li feia *caritat*, *amor* que *dilecció*, un mot que també entrava en el grup, però que no s'ha fet català. És molt important de veure com la gent aprèn a distingir: és un enriquiment espiritual.

Un treball que caldrà fer és com, a poc a poc, la llengua vulgar aprèn a explicar conceptes ètics, per exemple en les virtuts. Hi ha tot un catàleg de virtuts on es veu que els traductors tenien problemes en les traduccions i posaven certs llatinismes que el poble no entenia, com ara *suavitud*. Aleshores ho combinaven amb dobles: *suavitud* i *mansuetud*, o *mansuetud* i *placnditat*. Busquen com explicar un concepte i a poc a poc s'aprèn el concepte, al punt que és més important el concepte que el mot, però sense mots no podem parlar de conceptes.

—¿Quants exemples ha arreplegat ja?

—Onze mil, però encara no tinc els resultats. Em cal investigar més, perquè molts d'aquests conceptes que en el segle XV eren rars s'han fet normals, i avui a ningú no sorprenen certs mots com *inferior*, *exterior* i *superior*, però abans del 1360, 70 o 80, en què comença l'Humanisme, només eren coneguts per uns quants.

—Una llengua tan simplificada devia resultar molt pobra, ¿no?

—Sí, sí. El lèxic no era molt ric en l'Edat Mitjana. Els textos valencians dels segles XVII i XVIII tenien una llengua més rica que els del XIV. Ara, en un autor com Eiximenis, que té tanta obra, allà sí que surt una llengua rica, però avui qualsevol autor modern té un vocabulari més ric que els medievals.

—¿Com miren els canadencs un suís que estudia el català?

—Ha, jo aprofito una mica la situació que allà la gent no sap què és el català, i si viatjo a Barcelona o València, el meu degà creu que vaig a estudiar l'espanyol. Però mai no m'han dit que no hauria d'estudiar el català; ara, si vols fer carrera en un departament d'espanyol, has de publicar sobre l'espanyol, i no sobre el català.

—A Saskatoon, on vostè explica francès i espanyol, ¿no hi ha cursos de català?

—No, però a Toronto sí. Els estudiants que fan història de la llengua o romàniques o estudien les llengües



«A banda de qüestions polítiques, la consciència»

de la península, sí que n'estudien. Però, en general, al Canadà el català té poca possibilitat, perquè els anglòfons aprenen com a primera llengua l'anglès, després el francès i, com a màxim, l'espanyol. I els francòfons fan igual, canviant l'ordre. Jo simplement em conformaria amb professors d'espanyol que no tinguessin aversió al català, i que un departament que es diu de Llengües Hispàniques tingués, almenys, una persona que es dediqués al català-valencià.

—¿Com arriba vostè a interessar-se pel català?

—Això comença amb el doctorat, que vaig fer a Basilea amb el professor Germà Colon, de Castelló.

—¿Quin és el major problema que té una llengua minoritzada?



fia del món d'avui és molt dèbil.

—A banda de les qüestions polítiques, que la consciència de la geografia del món d'avui és molt dèbil. Per exemple, el meus estudiants, si els pregunto on va el riu que es veu des de la finestra, no ho saben. No hi ha consciència geogràfica: des d'Amèrica, Europa només és Europa; la gent confon Suïssa i Suècia, no sap on és Hongría... I d'Espanya només saben dels bascos, a través del terrorisme.

—¿Com és el conflicte lingüístic del Canadà?

—El Canadà, com saps, és ara oficialment bilingüe, de costa a costa, però la situació real és que el 85 per cent dels francòfons viu al Quebec i la resta del país és anglès, on hi ha immigrants que parlen encara alemany, rus o ucraïnès. Es diu que el país és bilingüe, però hi ha regions del país on tan

sols hi ha un 4 per cent o menys de francòfons, i això crea un conflicte perquè, per exemple, en la província meva hi ha un 17 per cent de gent que a casa parla ucraïnès que s'assimila a l'anglès, però no al francès. El govern, per a satisfer als immigrants ètnics, parla també de multiculturalisme, cosa que no és més que daurar la pindola per aguantar la consideració que tenen els francòfons. Ara, tota la història és més complicada que això, perquè els diners invertits en el francès no són per a complaure els francòfons sinó per a fer parlar francès als anglòfons, i ells, els francòfons, preferirien que els diners fossin per a organitzar coses.

—¿Dista molt aquest conflicte lingüístic del racial?

—Hi ha aspectes racials, sense dubte. Ara, el punt conflictiu més gran és, evidentment, Quebec, perquè allà es dona la situació tradicional que els francòfons eren catòlics i de classe social no massa alta, mentre que la classe alta, els diners, eren anglòfons, i volen conservar la situació privilegiada. Quebec torna a la idea que, com a nació a part, és unilingüe.

—Tot això que m'ha relatat, ¿té alguna relació amb el nostre cas?

—Sí, encara que no conec la situació dels Països Catalans molt bé, s'hi poden veure paral·lelismes. El bilingüisme també és oficial, però una de les llengües oficials té molt més pes sociològic, i per respecte a la minoria es dona certa preponderància al castellà, que segueix en una situació privilegiada: és la situació de l'anglès al Quebec.

—Vostè, canviant de tema, és autor d'una curiosa teoria sobre el Tirant lo Blanc...

—Jo, el que deia és que una obra com el *Tirant*, que és de la mateixa qualitat literària que *El Quijote*, no ha tingut un estudi des del punt de vista de la teoria freudiana d'interpretació literària, que va estar tan de moda fa 30 o 40 anys. Ningú l'ha estudiat des de la psicoanàlisi, a causa del retard amb què s'han tractat totes les coses catalanes. Llegint el llibre, si s'aplica la teoria de Freud —i no dic que el mètode sigui vàlid o no— traus una sèrie de conclusions. Per exemple: el Tirant no és un *donjuan* que vol seduir les dones; era un home que li agradava més estar amb els homes. No sé si és homosexualitat el nom que cal, però no era un home que volia trobar la seva virilitat, ja que la Carmesina és una neneta molt poc seductora. No és la clau per a una nova interpretació, però almenys veus algunes coses interessants. □

TITANIC
JOVEN

Tenim les
millors ofertes
per a joves que
pugues
imaginar-te.
Telefona'ns
o passa per:



**viajes
aitana, s.a.**
GAT 840

Carrer de les Garrigues, 15, baix
Tel. (96) 351 85 51 (3 línies)
46001 VALÈNCIA

CLAU
D
VOLTA

llibreria - papereria

material oficina

objectes escriptori

jocs

belles arts

dibuix tècnic

distribuidor per la zona de:

Letraset®

passeig maragall, 84

telèfon 351 54 02

barcelona